

Kutadgu Bilig as A Source of Motivation

Şükrü Özen^{1,a,*}, Zekerya Batur^{1,b}

¹Uşak University, 64000 Uşak, Turkey

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 29/03/2021

Accepted : 02/06/2021

Keywords:

Yusuf Has Hacib
Kutadgu Bilig
Motivation
Maslow
Need

ABSTRACT

In this study, the motivation-related elements in Kutadgu Bilig, the work of Yusuf Has Hacib, were tried to be determined. Kutadgu Bilig is an important work that aims at the happiness, success and justice of the people both in the period when it was written and today. For this reason, it is an expected situation to have motivational elements in the work. It is necessary to build the concept of motivation on Maslow's hierarchy of needs. Based on this, motivation elements in Kutadgu Bilig have been discussed according to Maslow's hierarchy of needs. Findings and comments in the work were arranged according to expert opinions according to each step. In Kutadgu Bilig, sufficient findings have been identified for each step of the hierarchy of needs. Accordingly, it is possible to say that the work is motivating and motivating for each individual who wants to benefit, especially students.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 4(1): 1-6, 2021

Bir Motivasyon Kaynağı Olarak Kutadgu Bilig

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 29/03/2021

Kabul : 02/06/2021

Anahtar Kelimeler:

Yusuf Has Hacib
Kutadgu Bilig
Motivasyon
Maslow
İhtiyaç

ÖZ

Bu çalışmada Yusuf Has Hacib'in eseri olan Kutadgu Bilig'de yer alan motivasyon ile ilgili unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Kutadgu Bilig hem yazıldığı dönemde hem de günümüz için kişilerin mutluluğunu, başarıyı ve adaleti hedefleyen önemli bir eserdir. Bu sebeple eserde motivasyon unsurlarının bulunması beklendik bir durumdur. Motivasyon kavramını Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi üzerine inşa etmek gerekir. Buradan yola çıkarak Kutadgu Bilig'deki motivasyon unsurları, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre ele alınmıştır. Eserdeki bulgular ve yorumları her bir basamağa göre uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Kutadgu Bilig'de ihtiyaçlar hiyerarşisinin her basamağı için yeterli düzeyde bulgu tespit edilmiştir. Buna göre eserin başta öğrenciler olmak üzere faydalanmak isteyen her bir birey için güdüleyici motive edici olduğunu söylemek mümkündür.

^a sukru.ozen@outlook.com

^b <https://orcid.org/0000-0002-3731-4842> | zekerya.batur@usak.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7918-5305>

Giriş

Dil, insanlar arası iletişim kurmaya yarayan en etkili araçtır. İletişim kurma görevi ile birlikte dilin en önemli işlevi, toplumların ortak mirası olan kültürü nesilden nesile aktarmak, bununla birlikte kültürün oluşumuna katkı sunmaktır (Göçer, 2012; Akar, 2017; Balci, 2019). Dil ve kültür birbiri ile iç içe geçmiş kavramlardır. Bu doğrultuda dilin somut kültürel örnekleri olan müzik ve edebiyat alanındaki ürünlerin, toplumun duygu ve düşünceleri ile kültürel birikimini yansıttığını kesindir. Türk edebiyatının önemli eserlerinden olan Kutadgu Bilig de döneminin kültürel özelliklerini yansıtan önemli bir eserdir (Yavuz, 2009).

Kutadgu Bilig; Yusuf Has Hacib tarafından Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra Karahanlı Türkçesi ile kaleme alınmış, 6600'den fazla beyitten oluşan öğretici nitelikte bir eserdir. Eser Kün-Toğdı, Ay-Toldı, Ögdülmüş ve Ogdurmuş karakterleri üzerinden devlet yöneticilerin vasıflarını, birey, toplum ve devlet ilişkilerinin nasıl düzenlenmesi gerektiğini anlatır (İnalçık, 2000; Gülsevin, 2007; İnal, 2020). Bununla birlikte eser iyiliği, erdemi ve akılcılığı salık verir.

Kutadgu Bilig'in üç elyazması kopyası bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu tarafından Viyana, Mısır ve Fergana'da bulunan nüshaların 1942 ve 1943 yıllarında tıpkıbasımları yapılmış, 1947 yılında Reşit Rahmeti Arat tarafından bu üç nüshanın karşılaştırmalı çevriyazı ve eleştirel metni hazırlanmıştır (İnal, 2020).

Kutadgu Bilig ile ilgili literatür incelendiğinde toplumbilim, dilbilim, eğitim, siyaset, ilahiyat, çeviri, hukuk, felsefe, ekonomi, askerlik gibi birçok alanda araştırma yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmaların daha çok dilbilim ve siyaset alanında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Eğitim alanında Emiroğlu (2012)'nin çalışması, Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'de çocuk eğitimiyle ilgili sunduğu önerilerin anne babalara yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Batur ve Gölcü (2013) çalışmalarında Yusuf Has Hacib'in eserinde konuları işlerken farklı söz sanatlarına başvurarak okuyucuyu ikna etmeyi, konunun bu haliyle herkes tarafından özümsemesini hedeflediğini ortaya koymuştur. Yine eğitim alanında Mert ve Bozkırlı'nın (2016) çalışmasında ise Türkçe öğretmeni adaylarının Yusuf Has Hacib'in eğitimle ilgili görüşlerine katıldığı vurgulanmıştır. Kutadgu Bilig'de yer alan dört karakter üzerinden liderde bulunması gereken vasıfları ortaya koyan Kaya (2017); bu vasıfları bilgelik, adillik, cömertlik, tatlı dillilik, cesaret ve kahramanlık, tedbirlik, misafirperverlik, siyasette ustalık, alçak gönüllülük, asillik, anlayışlılık, merhametlilik olarak belirtmiştir. Kaya (2017)'nin bu saptamaları Kutadgu Bilig'in lider yetiştirmek için bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilmesi gerektiğini akla getirmekle birlikte, eser; liderlik düşüncesi olan bireyler için motive edici unsurlar barındırabilir.

Motivasyon, bireyi belirli bir yönde harekete geçiren içsel güçtür (Vatansever Bayraktar, 2015). 1943 yılında Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisiyle birlikte motivasyonla ilgili fikirlerini öne sürmüştür. Bu hiyerarşide Maslow bireyin ihtiyaçlarını fizyolojik, güvenlik, ait olma, saygınlık ve kendini gerçekleştirme olarak sıralamıştır (Brenner, 1971; Mathes, 1981; Simons ve ark., 1987; Mcleod, 2007). En alt sırada 'öncelikli' bulunan fizyolojik

ihtiyaçlar, bireyin hayatını devam ettirmesi için gerekli olan yeme içme üreme gibi ihtiyaçlardır. Güvenlik ihtiyaçları; istihdam, sağlık, güvenli yerleşim yeri ve çevre unsurlarından oluşmaktadır (Zakaria ve Malek, 2014). Ait olma ihtiyacı; arkadaşlıklar, romantik ilişkiler ve aile gibi unsurların yanında sosyal ve dini grupların desteği ile de gerçekleşebilmektedir (Durmuş, 2020). Saygı ihtiyacı; bireylerin bir kurum (işletme veya yer) içinde veya dışında prestije sahip olmaları ile ifade edilebilir (Brenner ve ark., 1971). Çok az insanın ulaşabildiği en üst düzeydeki kendini gerçekleştirme basamağında ise insanın tüm potansiyelini kullanarak olabileceği her şeyi olması vurgulanır.

Bireyler eğitim yoluyla birçok hususta motive edilebilir. Özellikle ortaokul Türkçe derslerinde motivasyon eğitimi edebi değeri yüksek eserler yoluyla verilmelidir (Batur ve Soyuçok, 2018). Kutadgu Bilig'teki karakterlerin temsil ettiği değerler ele alındığında okullardaki değerler eğitimi konusunda öğrencilerin bu eser yoluyla motive olacakları ve değerler eğitimi hedeflerine daha kolay ulaşılacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı, Kutadgu Bilig'de ele alınan konu ve karakter özelliklerinin motivasyon unsurlarının hangilerine karşılık geldiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Kutadgu Bilig'de fizyolojik unsurlara yer verilmiş midir?
- Kutadgu Bilig'de güvenlik unsurlarına yer verilmiş midir?
- Kutadgu Bilig'de sevgi/ait olma unsurlarına yer verilmiş midir?
- Kutadgu Bilig'de saygı unsurlarına yer verilmiş midir?
- Kutadgu Bilig'de kendini gerçekleştirme unsurlarına yer verilmiş midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma betimsel tarama modelinde düzenlenmiştir. Elde edilen veriler doküman analizi ile incelenmiştir. Tarama modelinde araştırmaya konu olan birey, olay ya da nesne, herhangi bir şekilde değiştirme ve etkilenme çabası gösterilmeden kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Önemli olan onu uygun bir şekilde gözlemleyebilmektir (Karasar, 1998). Doküman analizi; anlamlandırma, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturma, deneysel bilgi geliştirmek için verilerin irdelenmesini ve yorumlanmasını hedefler (Corbin ve Strauss, 2008).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veriler tarama tekniği ile elde edilmiş, elde edilen veriler doküman analizi ile incelenmiştir.

Öncelikle Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki beş basamak ve bu basamakların tanımlamaları alan yazın taraması ile oluşturulmuştur. Daha sonra Ali Alkan İnal editörlüğünde hazırlanan Türkiye İş Bankası Kültür

Yayınlarına (2020) ait Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig adlı eserinden Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki beş basamağa göre ilgili olabilecek veriler elde edilmiş, üç uzman görüşü alınarak bu veriler basamaklara göre tasnif edilmiştir. Bu tasniften sonra ayrıntılı bir biçimde bulgular yorumlanmıştır. Yorumlama sonrasında yeniden üç uzman görüşüne başvurulmuş ve yorumlar düzenlenerek her basamak için kendi içinde tutarlı olması sağlanmıştır. Verilerin elde edildiği ve yorumlandığı her aşamada uzman görüşüne başvurulmuş çalışmada, geçerlik ve güvenilirlik bu yolla sağlanmıştır.

Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde Kutadgu Bilig'de yer alan fizyolojik, güvenlik, ait olma, saygı ve kendini gerçekleştirme unsurlarına ilişkin örnekler belirlenmiş ve bu unsurlar yorumlanmıştır.

Fizyolojik İhtiyaçlar: Fizyolojik ihtiyaçlar bireylerin beslenme, üreme gibi hayatının ve türünün/soyunun devamını sağlayacak gereksinimleri kapsamaktadır (Brenner, 1971; Durmuş, 2020). İhtiyaçlar hiyerarşisinde en alt basamak olan fizyolojik ihtiyaçların karşılanamaması, bireylerde huzursuzluk ve başarısızlığı beraberinde getirir (Simons, 1987; Zakaria ve Malek, 2014). Kutadgu Bilig incelendiğinde fizyolojik ihtiyaçlarla ilgili aşağıda sıralanan bulgular elde edilmiştir:

*Yerin göğün ve yaratılmış olanların
Rızkını hazırlamıştır, sen güle güle ye*

*Saymadan verir herkese rızkını
Herkese yedirir ama yemez kendi*

*Aç koymaz hiçbir zaman bütün canlıları
Yedirir içirir yarattıklarının tamamını
(Manzum mukaddime, s.7)*

*Sordu hacib: Şimdi gönlün nasıl
Gelip nereye indin, yerin nasıl*

*Bildiğin var mı, arkadaş, kardeş
Bakanın var mı, yiyecek içecek, aş*

*Yine sordu, dileğin nedir
Ne iş yaparsın, ihtiyacın nedir
(Ay-Toldı'nın Kün-Toğdı Hakanın Hizmetine Geldiğini
Söyler, s.59)*

Bulgulardan hareketle eserde fizyolojik ihtiyaçların iki farklı biçimde ele alındığı görülmektedir. Öncelikle yaratıcının tüm canlıların temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacını, yarattığı hiçbir canlıyı ayırmaksızın gözettiği tespit edilmiştir. Sonrasında Hacib'in Ay-Toldı'ya sorusu göze çarpar. Hacib, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisine göre "bir kişinin bir yere girmesine engel olan kimse, kapıcı" anlamına gelir. Buna göre Hacib, hükümdar ve onunla görüşmek isteyen kişiler arasında iletişimi düzenleyici bir göreve sahiptir. Hacib'in bu görev tanımından yola çıkarak onun Ay-Toldı'ya yönelttiği sorulardan ülke hükümdarının halkının yeme içme gibi mutlak ihtiyaçlarını ön planda tuttuğu düşünülmektedir. Elde edilen bulgular eserin ihtiyaçlar hiyerarşisinin

temelini teşkil eden fizyolojik ihtiyaçlar yönünden faydalı olacağını ortaya koymaktadır.

Güvenlik İhtiyacı: Fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasında sonra bireylerin güvenlik ihtiyacı ortaya çıkar. Bu ihtiyaçlar içerisinde barınma, sağlık, geçimi sağlamak için iş bulma vb. yer almaktadır (Simons, 1987; Brenner, 1971; Durmuş, 2020). Bunun yanı sıra can güvenliğinin emniyeti, tehdit ve tehlikelerin dışında olma da güvenlik ihtiyacı kapsamında ele alınabilir, ayrıca bu ihtiyaç kişinin kendisi dışında yakını olan kişilerle ilgili de olabilir (Batur ve Soyuçok, 2018). Kutadgu Bilig'de güvenlik ihtiyacı ile ilgili aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir:

*Esenlik gerek insana, mal eksik olmaz
Dirilik gerek kuşa, yem eksik olmaz*

*Diri olursa insan, dileğine ulaşır
Başı canı sağ olursa arzusuna kavuşur
(Ay-Toldı'nın oğlu Ögdülmiş'e öğüt verdiğini söyler, s.107)*

*Ne der işit savaşçı yiğit er
İhtiyatlı davranarak düşmanını yenen er*

*Ey ilci beyler, hakan ihtiyatlı olmalı
Bu ihtiyatla bütün ilde tedbir almalı*

*Bu ihtiyatla genişledi beylerin ili
Aymazlık göz göre göre bozdu beyliğin temelini
(Beyliğe Yaraşan Bir Beyin Nasıl Olması Gerektiğini
Söyler, s.165)*

*Bundan başka birkaç topluluk daha vardır
Dikkat edersen bilgileri ayrı ayrıdır*

*Onlardan birisi otacılarıdır
Bütün hastalıkları bunlar giderir*

*Yine bu kişiler de sana çok gerekli
Onlarsız olmaz bu dirilik işi*

*İnsan yaşarken hastalanabilir
Hastalığı otacı görürse iyileştirir*

*Hastalık insan için ölümün koldaşı
Ölümse yaşamın karıştı*

*Bunları da yine iyi ve yakın tut
Gerekli kişilerdir, haklarını gözet
(Otacılarla İlişkiyi Söyler, s.326)*

Bulgulardan hareketle Kutadgu Bilig'de güvenlik ihtiyacının ağırlıklı olarak sağlıklı olma ve dış tehditlere karşı tedbirli olma biçiminde verildiği söylenebilir. Eserde hakanın düşmanlarına karşı tedbirli davranarak devletini ve halkını koruması gerektiği vurgulanmıştır. Hakan, beyliğinin güvenliğini tedbirli olmaya borçludur. Bununla birlikte eserde yeme içme gibi fizyolojik ihtiyaçların üzerine inşa edilmesi gereken sağlık kavramının eserde 'kişi sağlıktan yoksun kalırsa yeme içme gibi temel fizyolojik ihtiyaçlardan söz edilemeyeceği' biçiminde verildiği düşünülmektedir. Bu, fizyolojik ihtiyaçlarla güvenlik ihtiyacının 'sağlık' kavramı özelinde eserin bazı

bölmelerinde iç içe geçtiği düşüncesini uyandırmaktadır. TDK Türkçe sözlükte yer alan ‘her işin (şeyin) başı sağlık’ kalıp sözü de bu durumu destekler niteliktedir. Esere göre sağlık; güvenlik ihtiyacı olduğu kadar bir fizyolojik ihtiyacıdır.

Ait Olma İhtiyacı: Fizyolojik ihtiyaçlar ile güvenlik ihtiyacının giderilmesi ile birlikte ait olma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Ait olma ihtiyacında birey, içinde bulunduğu toplulukta sevmeye ve sevilme gibi duygularla mutlu olmak ister. Eğer birey topluluktaki diğer bireyleri ya da topluluğun yaşadığı yeri vs. sevmeyebilir ve kendisinin de sevilmediğini hissederse, yabancılaşmaya başlar (Simons ve ark., 1987; Batur ve Soyuçok, 2018). İnsanın sosyal bir varlık olduğu da bilindiğine göre (Batur, 2016) bireylerin toplumla entegrasyonu ve dolayısıyla mutluluğu, başarısı vs. için ait olma ihtiyacının giderilmesi zorunlu görülmektedir. Kutadgu Bilig’de ait olma ihtiyacı ile ilgili aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir:

Birkaç şey gerekir beye ey hakan

Halkın ona değer vermesi ve sevmesi için

Güler yüzlü, tatlı dilli, alçakgönüllü olmalı

Bütün davranışları bunlara uygun olmalı

Gönlünü alçak tutmalı hem eli açık olmalı

İçtenliği de bunlara yaraşır olmalı

Her türlü erdemi tam olarak bilmeli

Yararsız, olmayacak şeylerden uzak durmalı

(Beyliğe Yaraşan Bir Beyin Nasıl Olması Gerekliğini Söyler, s.169)

Yararlı kimdir, yararsız hangisi

Ey büyük bilge, sen ayıra seçer tut onları

Seni seveni ve sevmeyeni iyi seç

Sevene sevimli ol, düşmana ateş

Kendinden uzak tut sevinmeni istemeyen kişiyi

Sevdirme, ona verme yapılacak işini

(Öğdülmiş Hakana İl Yönetmenin Töresini Söyler, s.408)

İnsan ol, insana insanlık göster

İnsan adı övülmüştür, bunu özüne al

Sana iyilik eden hakamı yanıtla

İyi ol, yanıtını iyilikle hazırla

İyiliğe yanıt veren kişidir insanların iyisi

Halkın seçkini ve insanlık simgesi

(Oğdemiş’in Öğdülmiş’e Fikir Verdiğini Söyler, s.427)

Bulgular ele alındığında eserde ait olma ihtiyacının örnekleri açık biçimde görülmektedir. Hakan ile halkının arasındaki bağın güçlü olması ve halkının hakanını sevebilmesi için hakanın sevgiyi hak edecek nitelikte güler yüzlü, tatlı dilli, alçak gönüllü ve erdemli olması öğütlenmiştir. Burada sevginin niteliklerinin neler olduğunun tek tek ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca hakanın sevgiyi devlet yönetiminde öncelikli tutması gerektiği vurgulanmıştır. Halkın kendini devletin bir parçası olarak hissedebilmesi için hakanın kendisini seveni

ve sevmeyeni, kendisi ve devletin bekası için yararlı ve yararsız olan kişiyi iyi ayırt edebilmesinin şart olduğu belirtilmektedir. Hakanın bu şekilde sevgiyi adil dağıttığı bir yönetimde, halk kendini devletine ait hissedecek ve bağlılık duygusu pekişecektir. Bununla birlikte eserde insan olmanın şartlarından birinin iyi insan olma ve iyilik yapma olduğu vurgulanmıştır. Sosyal bir varlık olan insanın diğer bireylerle olan ilişkisini iyilik zeminine oturtmak mümkündür. Kutadgu Bilig’de bulunan bu gibi örneklerin eğitimde ait olma ihtiyacı ile ilgili kaynak teşkil edeceği söylenebilir.

Saygı İhtiyacı: Fizyolojik, güvenlik ve ait olma ihtiyaçlarının ardından bireyler saygı ihtiyacı hissederler (Brenner, 1971; Simons ve ark., 1978; Batur, 2016; Durmuş, 2020). Hemen her bireyin ihtiyacı olarak ortaya çıkan saygı/saygınlık, basit bir tanımla kişilerin toplum içerisinde saygı görmesi ve kendine saygı duyması olarak ifade edilebilir. Kutadgu Bilig incelendiğinde saygı ihtiyacı ile ilgili şu bulgular elde edilmiştir:

Hizmetli hizmeti bilirse başköşeye erişir

Hizmeti bilmezse başköşeden eşige gelir

Beyini hoşnut ederse hizmet eden kulu

Açılır bu kula saygınlık yolu

(Hakan Kün-Toğdı Ay-Toldı’ya Adalet Sıfatının Nasıl Olması Gerekliğini Söyler, s.83)

Bu Ay-Toldı dedi: Sözün yararı ulu

Yerine düşürürse yüceltir kulu

Sözün yararıyla bak yağız yerdeki

Mavi göğe yükselir, olur başköşedeki

(Ay-Toldı Hakana Dilin Erdemini ve Sözün Yararlarını Söyler, s.94)”

Hangi insanda akıl, anlayış varsa

Ona insan de, ne kadar översen öv

Akıl anlayış bilgi kimdeyse

Kötüyse iyi, küçükse büyük say

(Beyliğe Yaraşan Bir Beyin Nasıl Olması Gerekliğini Söyler, s.163)

Elde edilen bulgulara göre saygınlık ihtiyacını iki farklı yönden ele almak mümkündür. Birincisi yöneticilerin nasıl saygınlık kazanacağı ile ilgilidir. Bulgulara göre hakanın verdiği görevleri layıkıyla yerine getiren bir hizmetli (yönetici) hakan tarafından sayılır, iyi bir makam ve mevkiye getirilir. İkinci olarak saygınlık kavramının daha genel irdelendiği görülmektedir. Buna göre saygınlık kişinin akıllı, anlayışlı ve sözünü tartıp bilerek söylemesiyle doğrudan ilişkilidir, böyle kişiler toplum içerisinde saygı görür övgüyü hak eder ve bu insan olmanın bir kuralıdır. Neticede Kutadgu Bilig’in bu yönlerden saygı ihtiyacıyla ilgili toplumdaki her birey için bir başvuru kaynağı olacağı söylenebilir.

Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı: İhtiyaçlar hiyerarşisinin en üst basamağını teşkil eden kendini gerçekleştirme ihtiyacı bireyin tüm potansiyelini kullanarak olmak istediği her şeyi olabilmesi ya da tüm hedeflerine ulaşabilmesidir (Brenner, 1971; Zakaria ve

Malek, 2014; Durmuş, 2020). Kendini gerçekleştirme, hayatı olabildiğince güzel bir hale getirme ve bireysel başarıya ulaşma çabasıdır (Cüceloğlu, 1998; Ayten, 2005; Ünsar ve ark., 2011). Kendini gerçekleştirme ihtiyacı olan bireylere; KPSS sınavından yeterli puanı alarak bir kuruma atanmak isteyen memur aday, resim sergisi açarak başarılı olmayı hedefleyen bir ressam, dünyanın önde gelen futbol kulüplerine transfer olmak isteyen bir futbolcu örnek gösterilebilir. Bireylerin bu yolda potansiyellerini ortaya koymalarına engel olduğunda huzursuzluk baş gösterir. Bu sebeple yaşamın her alanında ve döneminde bireylere potansiyellerinin tümünü kullanmaları konusunda onlara destek olunmalıdır. Kutadgu Bilig incelendiğinde kendini gerçekleştirme ihtiyacı ile ilgili şu bulgulara rastlanmıştır:

*Eğer istersen bundan daha iyisini
İsteme iki günlük dünyayı*

*Yürü iki dünyanın sahibini dile
Neye gerek dünya, ahret bile*

*Türeteni bulursan türemiş senin
Yaratanı bulursan yaratılmış senin*

*Türeyenden korkma ve ondan dilek dileme
Türetenden kork, destek iste
(Odgurmuş, Ögdülmiş'e Dünyadan Yüz Çevirip Var
Olanla Yetindiğini Söyler, s.354)"*

*Bu Kün-Toğdı'ydı adı belli
Dünyaya yayılan ünü, kutu belli*

*Yaradılışı dürüst, tavrı ılımlıydı
Sözü doğru, gözü gönlü zengindi*

*Bilgili bir beydi, akıllıydı çok
Kötüye ateş olmuştu, düşmana yokluk*

*Aynı zamanda yürekli ve dürüsttü
Günden güne yükseltti bu tavrı onu
(Söz Baş: Hakan Kün-Toğdı Hakkında, s.51)*

*Hem akıllı hem bilgili olması gerek
Hem cömert hem alçakgönüllü olması gerek*

*Bilgiyle beyler halka baş oldu
Akılla il gün işini işledi*

*Bey çok akıllı olmalı, aklın değerini bilmeli
Bilgili insanın çoktur düşmanı*

*Ne der işit bilginin değerini bilen
Görmüş geçirmiş ve çok gezmiş insan*

*Bilgili olmalıdır bey, akıllı ve uyanık
Bir iftiracıyla ansızın karşılaşmamak için*

*Düzgün tavır ve erdem gerek bin tümen
Adının iyi olması ve boyanın tutması için
(Beyliğe Yaraşan Bir Beyin Nasıl Olması Gerekliğini
Söyler, s.161)*

Bulgulardan hareketle kendini gerçekleştirme ihtiyacındaki bireylerin hedefleri doğrultusunda bilgi sahibi olması sıklıkla vurgulanmıştır. Ayrıca yalnızca bilginin yeterli olmayacağı; akıllı, cömert, alçakgönüllü, ılımlı, dürüst ve doğru sözlü kişilerin bilgi sahibi olunca kendini gerçekleştirebilecekleri tespit edilmiştir. Öyle ki, eğer bir bey halkı tarafından sevilen iyi bir yönetici olarak kendini gerçekleştirmek istiyorsa bilgiyle birlikte bu vasıflara sahip olmalıdır. Şunu da belirtmek gerekir ki her ne kadar dünyevi hedefler, genel anlamda kendini gerçekleştirmek isteyen bireylerin ihtiyacı olarak karşımıza çıksa da; eserde ahiret inancının yoğun etkisiyle birlikte yaratıcıya ulaşma ve ona layık olmanın en büyük mutluluk kaynağı olduğu, insanın en büyük hedefinin bu olması gerektiği mesajı açık olarak verilmektedir. Bu sebeple Kutadgu Bilig'deki bulgular, kendini gerçekleştirme ihtiyacı yönünden bireylerin maddi manevi hedeflerini olabildiğince yüksek tutarak tüm potansiyelini açığa çıkarmalarını öğütlemektedir. Bulgular doğrultusunda eser, kendini gerçekleştirme ihtiyacı yönünden yeterlidir.

Tartışma ve Sonuç

Hayatın her alanında ve döneminde en önemli itici güç olan motivasyon, eğitim yoluyla sistemli bir şekilde bireylerde canlı tutulmalıdır çünkü bireyler başarılı ve mutlu olmak için motive edilmeye ihtiyaç duyarlar (Maslow, 1970; Durmuş, 2020). Başarı ve mutluluğa giden yolda büyük rol oynayan motivasyon, formal yollarla sistemli bir biçimde bireylerin eğitim yaşamında edebi ve kültürel değeri yüksek eserler yoluyla verilebilir (Batur, 2016; Batur ve Soyuçok, 2018). Bu edebi eserlere Dede Korkut, Orhun Kitabeleri ve çeşitli destanlarla efsaneler örnek verilebilir.

Bu araştırmada ise Kutadgu Bilig, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi esas alınarak motivasyon unsurları yönünden incelenmiştir. Eserde Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin tüm basamaklarının yeterince temsil edildiği görülmüştür. Eser bu yönden, Batur (2016) ile Batur ve Soyuçok'un (2018) ulaştığı sonuçlara benzerdir. Orhun Kitabeleri, Dede Korkut hikâyeleri gibi Türk kültür ve edebiyatının önemli eserlerinin Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini -dolayısıyla motivasyonu- tam olarak temsil ediyor olması Kutadgu Bilig'de bu hiyerarşinin dört karakter üzerinden ele alınmış olmasıyla yakın sonuçlar vermektedir.

Eserde ihtiyaçlar hiyerarşisine ait tüm basamakların yeterli düzeyde temsil edildiği görülmekle birlikte birkaç noktaya dikkat çekmek yerinde olacaktır. Sağlık ihtiyacının Maslow'a (1970) göre güvenlik ihtiyacı içerisinde yer almasına rağmen eserde genel olarak fizyolojik ihtiyaçlarla birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Bu durum, devleti yönetenlerin görevlerini aksatmaması ve layıkıyla devlet görevlerini yerine getirebilmesi için sağlığın elzem oluşuyla ilişkilendirilebilir. Eserde saygı/saygınlık ihtiyacı da ayrıntılı ele alınmıştır. Yusuf Has Hacib'e göre kişinin saygınlığı başkalarına duyduğu saygıyla doğru orantılıdır. Bir başka deyişle saygı görmek, bireylerin akıllı, anlayışlı ve sözünü bilmesiyle ilgilidir. Bu açıdan eserin saygı ihtiyacı yönünden Maslow'un da değinmediği hususları ele aldığı görülür. Ayrıca dikkat çeken bir diğer nokta ise

kendini gerçekleştirme basamağı ile ilgili bulgularlardır. Maslow daha çok maddi ihtiyaçlar üzerinden kendini gerçekleştirmenin mümkün olacağını savunurken, bu ihtiyaç basamağının 'kişinin olmak istediği her şeyi olabilmesi' açıklamasından yola çıkarak Türklerde 'dini manevi hedeflere ulaşmanın' da kendini gerçekleştirmek isteyen bireylerin özellikleri olduğu vurgulanmıştır.

Kutadgu Bilig'in incelendiğinde iyilik erdem akılcılık adalet sorumluluk gibi değerlerin öğretimi açısından uygun bir eser olduğu dikkat çekmektedir. Eserdeki bu gibi değerlerin Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi yönünden eğitim kademelerine göre düzenlenerek verilmesi, farklı kademelerde eğitim gören öğrenciler için daha uygun olabilir. Tüm bu söylenenlerden yola çıkarak Kutadgu Bilig'in, öğrencilerin başarılı, mutlu ve insani değerlere önem veren bireyler olması için güdüleyici motive edici bir eser olduğu görülmektedir.

Kaynaklar

- Akar, Y. (2017). Dil Öğretiminde Sosyal Değerlerin Aktarımı. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3 (1), 104-115.
- Ayten, A. (2005). Kendini gerçekleştirme ve dindarlık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(2), 185-204.
- Balcı, S. (2019). Türk Dünyası Masalları Tip Kataloğu.
- Batur, Z. (2016). Orhun Abideleri ve Maslow: Motivasyon. *International Journal of Language Academy Volume 4/1 Spring 2016 p. 124/133*
- Batur, Z., Gölcü, İ. (2013). Kutadgu Bilig'de anlatımı güçlendiren materyaller: ikna etme teknikleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 172 (172) , 169-202 .
- Batur, Z., Soyucok, M. (2018). Dede Korkut'ta Motivasyon. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 59-74
- Bayraktar, H. V. (2015). Sınıf Yönetiminde Öğrenci Motivasyonu Ve Motivasyonu Etkileyen Etmenler/ Student Motivation In Classroom Management And Factors That Affect Motivation. *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10, 3.
- Brenner, V. C., Carmack, C. W. ve Weinstein, M. G. (1971). An empirical test of the motivation-hygiene theory. *Journal of Accounting Research*, 9(2), 359-366.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory. Thousand Oaks: Sage.
- Cüceloğlu, D. (1998). Yeniden insan insana. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durmuş, İ. (2020). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin genç bireylerin yaşam tarzları ile girişimcilik niyetleri açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1731-1749.
- Emiroğlu, S. (2012). Kutadgu Bilig'de çocuk eğitimi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 7(1), 1027-1041.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Gülsevin, G. (2007). Kutadgu Bilig'in dilinde lehçelerin özellikleri: denk çiftler. *Turkish Studies*, 2(2), 276-299.
- Hacib, Y. H. (1070) *Kutadgu Bilig*. Ed. Ali Alkan İnal. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemleri (8. basım)*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Kaya, F. (2017). Kutadgu Bilig'e göre liderde bulunması gereken temel vasıflar, *Turkish Studies*, 12/33, 313-336.
- Maslow, A. H. (1970). Motivasyon and personality. Newyork: Harper and Row.
- Mathes, E. W. (1981). Maslow's hierarchy of needs as a guide for living., *Journal of Humanistic Psychology*, 21(4), 69-72.
- McLeod, S. (2007). Maslow's hierarchy of needs. *Simply Psychology*, 1.
- Simons, J. A. ,Irwin, D. B., & Drinnien, B. A. (1987). Maslow's hierarchy of needs. Retrieved October, 9(2009), 222.
- Ünsar, S. ve ark. (2011). Hemşirelerin kendini gerçekleştirme düzeyleri ve etkileyen etmenler. *DEUHYO ED*, 4(1), 2-6.
- Yavuz, K. (2009). Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 37(37), 137-180.
- Zakaria, M. ve Malek, N. A. A. (2014). Effects of human needs based on the integration of needs as stipulated in Maqasid Syariah and Maslow's hierarchy of needs on zakah distribution efficiency of asnaf assistance business program. *Jurnal Pengurusan*, 40, 41-52.
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/> (Erişim tarihi: 20.02.2021)
- <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 14.02.2021)